

Przewodnik metodologiczny Tech Law Clinics

SPIS TREŚCI

Wstęp	1
Poszukiwanie partnerów zewnętrznych oraz interesariuszy	2
Poszukiwanie przedstawicieli zawodów prawniczych oraz sędziów	2
Poszukiwanie interesariuszy branżowych	3
Rekrutacja oraz promocja	4
Studenci prawa	4
Studenci kierunków innych niż prawo	5
Sporządzanie i dostosowywanie kazusu	7
Sporządzanie kazusu	7
Dostosowywanie kazusu	9
Cykl wykładów	10
Sporządzanie projektów pozwów, odpowiedzi na pozwy oraz orzeczeń	11
Symulowana rozprawa sądowa	12
Szkoła Wiosenna	13
Działalność Tech Law Clinics w trakcie pandemii COVID-19	14
Wnioski	15
Załącznik - Program Szkoły Wiosennej na rok 2021	16

WSTĘP

Głównym założeniem programu Tech Law Clinics jest udostępnienie nowej formy kształcenia na pograniczu prawa i technologii. W Klinice przyjmuje się charakterystyczną metodę nauki poprzez aktywne uczestnictwo: zamiast przyswajać wiedzę teoretyczną, studenci pracują nad praktycznymi zagadnieniami, które, mimo że są fikcyjne, opierają się na rzeczywistym rozwoju technologicznym. W ramach zajęć w Klinice studenci kierunków prawniczych współpracują ze studentami z innych wydziałów, a także zdobywają fachową wiedzę i umiejętności. Niniejszy przewodnik nakreśla metodologię organizacji Tech Law Clinics. Wykorzystuje on doświadczenia zgromadzone przez pięć uniwersytetów uczestniczących dotychczas w projekcie (zwanymi dalej „Uniwersytetami partnerskimi”): Katolicki Uniwersytet w Lyonie; Uniwersytet Jagielloński; Uniwersytet im. Radbouda w Nijmegen; Uniwersytet Wschodniego Piemontu oraz Uniwersytet Łódzki. Na każdym uniwersytecie partnerskim za realizację projektu odpowiedzialny jest kierownik projektu. Kierownicy projektów wzięli udział w ankiecie (zwanej dalej „Ankieta”), aby wymienić się doświadczeniami i przedstawić swoje opinie. Dane zgromadzone za pomocą ankiety są zwane w niniejszym Przewodniku „Danymi ankietowymi”. Uniwersytety partnerskie mają nadzieję, że niniejszy Przewodnik umożliwi przystąpienie do projektu nowym uniwersytetom partnerskim oraz zapewni powodzenie i ciągłość funkcjonowania Tech Law Clinics w perspektywie długoterminowej.

POSZUKIWANIE PARTNERÓW ZEWNĘTRZNYCH ORAZ INTERESARIUSZY

Uruchomienie programu Tech Law Clinics na uniwersytecie partnerskim wymaga nie tylko dobrej jakości komunikacji i współpracy z innymi uniwersytetami, ale także zaangażowania szeregu partnerów zewnętrznych, bez których Klinika nie może prowadzić zajęć z wykorzystaniem metody aktywnego uczestnictwa. Dlatego, z punktu widzenia metodologii, ważne jest przeanalizowanie, w jaki sposób uniwersytety partnerskie w przeszłości osiągały powyższe cele, a także, w jakim stopniu analogiczna metodologia mogłaby w przyszłości znaleźć zastosowanie na innych uniwersytetach. Ponadto, przeszkody napotkane do tej pory przez uniwersytety partnerskie mogą wskazywać właściwą ścieżkę dla innych uniwersytetów, które w przyszłości będą chciały utworzyć Klinikę.

POSZUKIWANIE PRZEDSTAWICIELI ZAWODÓW PRAWNICZYCH ORAZ SĘDZIÓW

Przede wszystkim każdy uniwersytet partnerski musi zaangażować przedstawicieli zawodów prawniczych, tj. praktykujących prawników i sędziów, którzy pomogą w przygotowaniu studentów i zapewnią wysoki poziom realizmu wykonywanych przez nich zadań praktycznych. Pod tym względem poziom wykonalności utworzenia Kliniki zależy częściowo od istnienia wystarczających kontaktów w obszarze usług prawnych i sądownictwa. Jak wynika z danych zebranych w ankietach przeprowadzonych wśród kierowników projektu na poszczególnych uniwersytetach partnerskich, sędziowie i przedstawiciele innych zawodów prawniczych byli często rekrutowani poprzez istniejące znajomości oraz sieci kontaktów właśnie kierowników projektu. Przykładowo, absolwenci oraz wykładowcy uniwersytetów partnerskich często uczestniczyli w poszukiwaniu właściwych partnerów. Jednocześnie projekt umożliwił uniwersytetom partnerskim nawiązanie nowych kontaktów z sędziami i przedstawicielami zawodów prawniczych. Na przykład Uniwersytetowi Katolickiemu w Lyonie udało się nawiązać współpracę z Komitetem ds. Innowacji przy Izbie Adwokackiej w Lyonie. Dlatego racjonalnym wydaje się być pogląd, że wcześniejsze istnienie silnych powiązań z przedstawicielami praktyki prawniczej oraz sądownictwa jest ułatwieniem przy zakładaniu Kliniki, lecz nie stanowi warunku koniecznego do jej powstania.

Nawet w przypadku braku wyraźnych, istniejących wcześniej powiązań, podjęcie współpracy z lokalnymi Izbami Adwokackimi oraz innymi właściwymi samorządami prawniczymi może umożliwić powstanie sieci interesariuszy w zakresie niezbędnym do funkcjonowania Kliniki. Przedstawiciele zawodów prawniczych mogą być zainteresowani udziałem w projekcie z wielu różnych powodów. Dotychczasowe obserwacje pozwalają przypuszczać, że prawnicy mogą być zainteresowani nawiązaniem kontaktów z dobrze rokującymi studentami prawa, zarówno z uwagi na możliwość ich zatrudnienia, jak i w szerszym wymiarze - z uniwersytetami uczestniczącymi w projekcie. Rozwój umiejętności praktycznych oraz obrony przed sądem jest zwykle odbierany jako wartość dodana dla lokalnych środowisk prawniczych, a ich posiadanie może ułatwić studentom uzyskanie dostępu do świata zawodów prawniczych.

POSZUKIWANIE INTERESARIUSZY BRANŻOWYCH

Po drugie, uniwersytety partnerskie muszą zaangażować interesariuszy branżowych, np. spółki działające w sektorze technologicznym, producentów oprogramowania, specjalistów z branży IT itp. Z tego punktu widzenia, podobnie jak w przypadku sędziów i przedstawicieli zawodów prawniczych, uniwersytety partnerskie częściowo opierają się na uprzednio istniejącej sieci kontaktów. Na przykład Uniwersytet im. Radbouda w Nijmegen zaangażował szwajcarską spółkę Jur, z którą współpracował już wcześniej, oferując studentom możliwość przetestowania oprogramowania wyprodukowanego przez spółkę jeszcze przed jego oficjalną premierą. Większość uniwersytetów partnerskich nie dysponowała jednak rozbudowaną siecią kontaktów na polu technologii. Trudno się temu dziwić, ponieważ Tech Law Clinics jest inicjatywą tworzoną w ramach wydziałów prawa uniwersytetów partnerskich, w związku z czym prawdopodobieństwo istnienia silnej sieci kontaktów w obszarze technologii jest zdecydowanie mniejsze niż w przypadku znajomości kierowników projektu w świecie praktyki prawniczej. Niemniej jednak dotychczasowe doświadczenia pokazują, że brak istniejących wcześniej kontaktów nie jest przeszkodą nie do przezwyciężenia. Poprzez udział w projekcie niektóre uniwersytety partnerskie były w stanie szybko znaleźć odpowiednich interesariuszy branżowych, zarówno samodzielnie, jak i przy pomocy innych partnerów. Z tego względu postępowanie Katolickiego Uniwersytetu w Lyonie może być postrzegane jako „najlepsza praktyka” na przyszłość. Katolicki Uniwersytet w Lyonie rozpoczął od zastosowania metody empirycznej, nawiązując kontakt z podmiotami o zasięgu regionalnym, zaangażowanymi w rozwój nowych technologii. Kierownicy projektów zwrócili się do tych spółek z pytaniem, czy byłyby one zainteresowane nawiązaniem wstępnej współpracy z Kliniką, informując Uniwersytet, jakie byłoby zapotrzebowanie na fachową wiedzę prawną w przyszłości, biorąc pod uwagę obszar ich działalności. Podejście to można łatwo odtworzyć na innych uniwersytetach partnerskich, co rozbudowałoby nie tylko sieć kontaktów każdego z uniwersytetów w dziedzinie technologii, ale także ugruntowałoby pozycję Kliniki w lokalnych realiach ekonomicznych i technologicznych. Inną strategią, której skuteczność potwierdziły dotychczasowe doświadczenia, jest nawiązanie kontaktu z laboratoriami badawczymi specjalizującymi się w rozwoju nowych technologii, które prawdopodobnie dysponują siecią kontaktów ze spółkami partnerskimi, które mogą wyrazić zainteresowanie przystąpieniem do projektu. Ponadto kontakty branżowe można nawiązać kontaktując się z naukowcami publikującymi prace na tematy dotyczące technologii istotnych dla Kliniki, a potem prosząc ich o skontaktowanie kierownika projektu z twórcami danych technologii. Podsumowując, pozyskiwanie interesariuszy branżowych stanowić będzie prawdopodobnie większy problem niż pozyskiwanie sędziów i przedstawicieli innych zawodów prawniczych. Jednakże uniwersytety partnerskie wypracowały w tym celu szereg skutecznych metod postępowania, które w przyszłości mogłyby zostać wykorzystane przez kolejne uniwersytety partnerskie.

Aby zachęcić interesariuszy branżowych do udziału w projekcie, Klinika może zaoferować porady prawne, rozwiązując problemy, z którymi borykają się przedsiębiorstwa dopiero rozpoczynające swoją działalność. Działy badawczo-rozwojowe różnych interesariuszy branżowych mogą mieć wątpliwości natury prawnej, które mogą zostać później wykorzystane w kazusach, nad którymi będą pracować studenci. Z tego względu ważne jest, aby kazus był „osadzony w rzeczywistości”: wątpliwości natury prawnej nie powinny być już rozstrzygnięte przez istniejące orzecznictwo, nie należy również kłaść nacisku na czysto hipotetyczne i nierealne scenariusze. Co ważne, na początkowym etapie prowadzenia działalności wiele przedsiębiorstw nie ma dostępu do usług prawnych.

Włączając do projektu rzeczywiste zagadnienia prawne, uniwersytety uczestniczące w projekcie mogą zagwarantować, że jego efektem będzie wzrost praktycznej wiedzy prawniczej, co przyczyni się do osiągnięcia założonych celów projektu w zakresie realnego przygotowania studentów do przyszłych wyzwań zawodowych. Co więcej, zainteresowani interesariusze branżowi mogą chcieć nawiązać relacje instytucjonalne z uniwersytetami uczestniczącymi w projekcie w celu stworzenia sieci kontaktów, nawiązania współpracy zewnętrznej oraz nawiązania ewentualnych partnerstw publiczno-prywatnych w przyszłości.

REKRUTACJA ORAZ PROMOCJA

Jedną z cech charakterystycznych dla Tech Law Clinics jest międzywydziałowy charakter współpracy studenckiej (np. z wydziałem informatyki). Dlatego też, aby zagwarantować powodzenie projektu Kliniki, należy zadbać o skuteczną rekrutację obu kategorii studentów. Oznacza to, że kierownicy projektu muszą dopasować swoją strategię w zakresie promocji Kliniki wśród potencjalnych kandydatów, ponieważ zajęcia skierowane są do dwóch grup odbiorców (studentów prawa i studentów innych kierunków), którzy prawdopodobnie mają różne zainteresowania oraz odmienne priorytety. Doświadczenia zgromadzone do tej pory przez kierowników projektów mogą pomóc w opracowaniu skutecznej metodologii rekrutacji studentów oraz promocji Kliniki.

STUDENCI PRAWA

Na wszystkich uniwersytetach partnerskich kierownicy projektu zgodnie wskazywali na niektóre cechy Kliniki jako szczególnie atrakcyjne dla studentów prawa. Cechy te powinny być wyraźnie zaprezentowane na początku każdego roku akademickiego, a także w fazie rekrutacji i promocji. Studenci prawa przywiązują dużą wagę do możliwości kontaktu z przedstawicielami zawodów prawniczych (m.in. adwokatami, radcami prawnymi lub sędziami), możliwości zastosowania zdobytej wiedzy w praktyce oraz udziału w symulowanych rozprawach sądowych. Ustalenia te są spójne z ogólnym założeniem teoretycznym Tech Law Clinics, przedstawionym już we wstępie do niniejszego Przewodnika metodologicznego: nauka prawa wymaga modernizacji poprzez inkorporowanie do toku zajęć aktywności wymagających „aktywnego uczestnictwa”, celem uzupełnienia programu zajęć teoretycznych, który studenci prawa muszą zaliczyć. Ponieważ studenci prawa wydają się szczególnie zainteresowani zajęciami, które pozwalają im zapoznać się z praktyką prawniczą, ta cecha Kliniki powinna być szczególnie podkreślana w kontaktach kierowników projektów z potencjalnymi kandydatami. Studenci prawa cenią sobie również możliwość uczestniczenia w wykładach o tematyce, która nie mieści się w ich normalnym programie zajęć. W związku z tym promocja Kliniki powinna akcentować zarówno praktyczny charakter zajęć, jak i nowatorski charakter tematyki, która poruszana jest na wykładach. Dobrym sposobem na przekazanie wyżej wymienionych aspektów w toku działań promocyjnych jest przedstawienie Kliniki jako okazji dla studentów prawa do refleksji nad przyszłością zawodów prawniczych oraz nad tym, w jaki sposób wpływają na nie nowe technologie.

Ponadto należy podkreślić międzynarodowy charakter Kliniki: możliwość uczestniczenia w międzynarodowej Szkole Wiosennej oraz spotkania z innymi studentami biorącymi w niej udział powinna być właściwie zaakcentowana w toku działań promocyjnych.

Ponadto, w toku działań promocyjnych, można zwrócić uwagę na inne cechy Kliniki. Jednak, jak wynika z danych zgromadzonych podczas dotychczasowych badań ankietowych, studenci prawa na różnych uniwersytetach partnerskich przywiązują do tych czynników różną wagę. Przykładowo, niektórzy studenci prawa cenią sobie możliwość współpracy ze studentami informatyki lub zarządzania, podczas gdy inni nie przywiązują do niej aż tak dużej wagi. Dlatego też niektórzy studenci cenią sobie możliwość uczestniczenia w zajęciach, które częściowo są prowadzone w języku obcym, aby podnieść poziom znajomości swojego prawniczego angielskiego. Tymczasem inni studenci nie przywiązują do tej kwestii aż tak dużej wagi. Jest jeszcze zbyt wcześnie, aby stwierdzić, czy te rozbieżności wynikają z rozmaitych czynników kulturowych i społecznych na uniwersytetach uczestniczących w projekcie, czy też preferencje te ulegają corocznym zmianom w zależności od samych studentów. Z tego względu najlepszym rozwiązaniem wydaje się obecnie podejście, w którym nie kładzie się dużego nacisku na te czynniki, ale wspomina się o nich, gdy studenci wykażą nimi zainteresowanie. Na etapie rozmowy kwalifikacyjnej zaleca się, aby kierownicy projektu zadawali pytania dotyczące tych aspektów Kliniki, które kandydaci uznali za atrakcyjne. Dane zebrane za pomocą tej rozmowy można następnie wykorzystać przy dokonywaniu oceny, w jakim stopniu preferencje i upodobania studentów prawa pozostają niezmiennie w czasie na każdym z uniwersytetów partnerskich.

Na etapie rekrutacji należy podkreślić fakt, że studenci będą musieli porozumiewać się w języku angielskim, zwłaszcza w trakcie zajęć Szkoły Wiosennej. Najlepszym rozwiązaniem byłoby przeprowadzenie krótkiego sprawdzianu znajomości języka przez uczniów podczas rozmowy kwalifikacyjnej, aby upewnić się, że każdy z nich będzie w stanie wnieść wartość dodaną i merytorycznie uczestniczyć w zajęciach Szkoły Wiosennej.

STUDENCI KIERUNKÓW INNYCH NIŻ PRAWO

Dotychczas, na etapie rekrutacji studentów kierunków innych niż prawo, kierownicy projektów musieli stawiać czoła wyzwaniom odmiennym od tych związanych z rekrutacją studentów prawa. Na początku należy zaznaczyć, że, jak wynika z danych ankietowych, poziom ogólnego zainteresowania studentów kierunków innych niż prawo wydaje się być zróżnicowany w zależności od instytucji. Konkretniej rzecz ujmując, niektórzy kierownicy projektu stwierdzili, że studenci kierunków innych niż prawo byli „mocno zainteresowani projektem”, podczas gdy inni sygnalizowali trudności z wywołaniem odpowiedniego poziomu zainteresowania. W przyszłości, aby wzbudzić większe zainteresowanie, należy rozważyć włączenie do projektu byłych uczestników z wydziałów innych niż wydział prawa w charakterze „absolwentów”. Zaangażowanie tych byłych słuchaczy podczas rekrutacji, na przykład poprzez nagranie filmiku, w którym relacjonują oni swoje pozytywne doświadczenia z udziału w projekcie, może stanowić znaczącą zachętę dla większej ilości studentów kierunków innych niż prawo do wzięcia udziału w rekrutacji.

Oprócz kwestii nierównomiernego poziomu ogólnego zainteresowania Kliniką, niektórzy kierownicy projektu wskazywali na istnienie bardziej praktycznych problemów związanych z planem zajęć oraz oceną. Mianowicie, kalendarz akademicki na kierunku prawo nie zawsze pokrywa się z kalendarzem na kierunkach takich jak informatyka czy zarządzanie. W związku z tym rekrutacja do Kliniki może być prowadzona w czasie, gdy studenci kierunków innych niż prawo mają już wybrane przedmioty i zajęcia dodatkowe. Na przyszłość, zwłaszcza w przypadku nowych uniwersytetów, które dołączą do grona partnerów, ważne jest, aby właściwie uwzględnić kalendarze na obu kierunkach. W zależności od istniejących rozbieżności między planami zajęć, może to oznaczać konieczność przeprowadzenia dwóch różnych rekrutacji - dla studentów prawa i studentów kierunków innych niż prawo. Te rozbieżności w planach zajęć mogą również utrudnić kierownikom projektów dokonanie terminowej oceny studentów kierunków innych niż prawo: przykładowo, jeśli rok akademicki studentów kierunków innych niż prawo kończy się wcześniej niż rok akademicki studentów prawa, ci pierwsi mogą otrzymać oceny i punkty ECTS zbyt późno w porównaniu z pozostałymi uczestnikami kursów. W miarę możliwości należy minimalizować te trudności, biorąc pod uwagę różne kalendarze akademickie podczas planowania zajęć w Klinice.

Kolejną istotną różnicą pomiędzy studentami prawa a studentami kierunków innych niż prawo jest to, że, jak wynika z danych ankietowych, zainteresowania studentów innych kierunków nie są jednolite na różnych uniwersytetach partnerskich. Przynajmniej częściowo można to wytłumaczyć następstwami odmiennych doświadczeń studenckich (np. informatyka a zarządzanie). Niemniej jednak wydaje się, że niektóre cechy Kliniki stale przyciągają uwagę studentów kierunków innych niż prawo. Do najbardziej widocznych należą, co ponownie warto podkreślić, możliwość zastosowania wiedzy teoretycznej w praktyce oraz możliwość uczestniczenia w zajęciach Szkoły Wiosennej. Tak więc zarówno studenci kierunków prawnych, jak i niezwiązanych z prawem wydają się być zainteresowani wyjściem poza ograniczenia wynikające ze nauki w ujęciu jedynie teoretycznym i wzięciem udziału w wydarzeniu na skalę międzynarodową. Te cechy Kliniki są zdecydowanie warte podkreślenia w toku prowadzonych działań promocyjnych i rekrutacyjnych. Ponadto, studenci kierunków niezwiązanych z prawem cenią sobie możliwość kontaktu z praktykami w dziedzinie technologii. Ta kwestia również warta jest podkreślenia w toku prowadzonych działań promocyjnych i rekrutacyjnych. Na przyszłość kierownicy projektów mogliby opracować bardziej precyzyjne sposoby nawiązywania kontaktów między studentami kierunków innych niż prawo a interesariuszami branżowymi, przykładowo zachęcając tych ostatnich do oferowania staży uczestnikom Kliniki z lat poprzednich.

Dane ankietowe sugerują, że studenci kierunków innych niż prawo nie mają jednolitego poglądu na temat możliwości pogłębienia wiedzy prawniczej oraz nawiązania kontaktów ze studentami prawa i przedstawicielami zawodów prawnych. Z jednej strony, niektórzy kierownicy projektów sygnalizowali, że studenci kierunków innych niż prawo (np. informatyki) cenią sobie możliwość kontaktu z przedstawicielami zawodów prawnych (adwokatami, radcami prawnymi lub sędziami). Z drugiej strony jednak, zdania tego nie podzielają studenci prawa na innych uniwersytetach partnerskich. Podobnie studenci kierunków innych niż prawo na różnych uniwersytetach partnerskich wydają się mieć odmienne poglądy na temat tego, czy mogą skorzystać z możliwości kontemplacji nad przyszłością zawodów prawnych oraz nad tym, w jaki sposób wpływają na nie nowe technologie. Na razie jest zbyt wcześnie, aby jednoznacznie określić, czy te rozbieżności nadal będą się utrzymywać, czy też są charakterystyczne dla grup, które brały udział w pierwszych edycjach Klinik.

Z tego powodu zasadne wydaje się zebranie dodatkowych informacji o odczuciach uczniów poprzez interakcję w trakcie rozmowy kwalifikacyjnej oraz w toku zajęć prowadzonych w Klinice. Rozwiązaniem problemu połączenia tych kwestii może być elastyczne podejście, w ramach którego wyżej wymienione korzyści są przedstawiane przez kierowników projektów w toku działań promocyjnych i rekrutacyjnych, jeśli ustalone zostanie, że studenci kierunków innych niż prawo zdają się być nimi zainteresowani.

Podobnie jak studenci prawa, studenci kierunków innych niż prawo powinni znać język angielski w stopniu wystarczającym do tego, by z powodzeniem wziąć udział w zajęciach w Szkole Wiosennej.

SPORZĄDZANIE I DOSTOSOWYWANIE KAZUSU

Studenci ze wszystkich uniwersytetów partnerskich pracują nad krajową wersją przypadku. Dlatego co roku jednemu z kierowników projektów powierza się zadanie napisania przypadku. Kazus ten musi więc zostać przetłumaczony i dostosowany do lokalnych ram prawnych, specjalizacji danego kierownika projektu, a także innych lokalnych czynników.

SPORZĄDZANIE KAZUSU

Kierownik projektu sporządzający kazus musi zdecydować, jakiej gałęzi prawa ma on dotyczyć. Dlatego też istotną rolę odgrywa osobista wiedza kierownika projektu. Jednocześnie istotne jest, aby wybrać gałąź prawa, która nie jest nadmiernie wąska i wymagająca wiedzy specjalistycznej, tak aby umożliwić adaptację także na innych uniwersytetach partnerskich, gdzie kierownik projektu takiej wiedzy nie posiada. W przeszłości kierownicy projektów rozwiązywali ten problem, komunikując się za pomocą e-maili i telefonicznie, rozważając wspólnie możliwe sposoby dostosowania przypadku. Taka sytuacja miała miejsce np. w trakcie drugiego roku działania Kliniki, kiedy to kazus sporządzony przez kierowników projektów z Uniwersytetu im. Radbouda w Nijmegen dotyczył zagadnień prawa umów i metod alternatywnego rozwiązywania sporów, dlatego też musiał zostać dostosowany do obszaru prawa administracyjnego przez kierowników projektów z Katolickiego Uniwersytetu w Lyonie. Z tego względu autor przypadku powinien również pełnić rolę „punktu kontaktu”, przedstawiając propozycje dotyczące dostosowania przypadku. Aby sprostać tej roli, ważne jest, aby autor przypadku uwzględnił potrzebę adaptacji już na etapie opracowywania jego projektu.

Istotną kwestią jest to, czy kazus powinien dotyczyć gałęzi prawa, której normy są zharmonizowane na poziomie Unii Europejskiej, czy też nie. Każde z tych podejść ma w teorii pewne zalety. Z jednej strony, jeśli normy tworzące daną gałąź prawa są zharmonizowane (np. ochrona danych osobowych), adaptacja będzie łatwiejsza, a wyniki uzyskane przez różne zespoły studentów (np. orzeczenia wydane na piśmie lub rozprawy nagrywane za pomocą urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk) będą łatwiejsze do porównania. Z drugiej jednak strony, wybór gałęzi prawa, której normy nie są zharmonizowane, niesie ze sobą zasadniczą korzyść - umożliwia zarówno studentom, jak i kierownikom projektów praktyczne porównanie różnych systemów prawnych.

Jest to nie tylko bardzo pouczająca możliwość dla studentów, ale także ciekawa okazja dla kierowników projektów, którzy mogą zdobyć wiedzę na temat prawa zagranicznego, której uzyskanie byłoby o wiele trudniejsze przy zastosowaniu tradycyjnych metod dogmatycznych. Na potrzeby ankiety poproszono kierowników projektów o ocenę (w skali od 1 do 10), czy ma znaczenie fakt, czy prawo zastosowane w danym kazusie jest zharmonizowane na poziomie Unii Europejskiej, czy też są to niezharmonizowane normy prawa wewnętrznego. Kierownicy projektów uznali harmonizację za ważny czynnik, ale nie wszyscy byli zgodni co do jej wagi. Uściślając, 20% z nich oceniło ten czynnik na 5, 20% wybrało ocenę 7, 20% wybrało ocenę 8, a reszta (40%) wybrała ocenę 10. Ostatecznie jednak kierownicy projektów wyraźnie opowiedzieli się za normami niezharmonizowanymi: gdy w ramach ankiety zapytano ich, czy przyszłe kazusy powinny dotyczyć zharmonizowanych czy niezharmonizowanych norm prawnych, 80% kierowników projektów wybrało te ostatnie. Dlatego wydaje się, że jest to wybór metodologiczny, któremu warto się kierować na przyszłość.

Kolejną kwestią, która zasługuje na uwagę, jest długość kazusu. Jak zauważył jeden z kierowników projektów przy okazji badania ankietowego, kazus powinien być „na tyle konkretny, by partnerzy mogli zrozumieć poruszane kwestie, a jednocześnie na tyle uniwersalny, by każdy mógł go dostosować do własnego systemu prawnego”. W trakcie badania ankietowego kierownicy projektów wyrazili szereg opinii na temat tego, jaka w praktyce powinna być idealna długość kazusu. 40% z nich wskazało na idealną długość wynoszącą od jednej do pięciu stron. Natomiast 20% z nich wskazało na idealną długość około jednej strony, aby ułatwić studentom zapoznanie się ze stanem faktycznym. Wreszcie 40% kierowników projektów wskazało, że kazus powinien mieć maksymalnie jedną stronę, ale z innego powodu: aby każdy kierownik projektu miał możliwość jego dostosowania. W świetle tych wyników wydaje się, że kazus nie powinien przekraczać 1-2 stron, a autor jego projektu powinien wziąć pod uwagę zarówno przystępność kazusu dla studentów, jak i elastyczność dla innych kierowników projektów w zakresie jego dostosowania.

Wybierając zagadnienia prawne i techniczne dla danego kazusu, kierownik projektu odpowiedzialny za przygotowanie kazusu powinien zadbać o to, aby kazus był „osadzony w rzeczywistości”. Mianowicie, kazus nie powinien poruszać zagadnień, których rozstrzygnięcie było już przedmiotem orzecznictwa, ale też nie powinien być nierealistyczny i nastawiony wyłącznie na „fikcyjne” scenariusze. Odpowiednie wyważenie tych dwóch skrajności może znacząco zwiększyć atrakcyjność projektu w oczach interesariuszy branżowych: firmy rozpoczynające działalność i inne podmioty z branży będą zainteresowane udziałem w projekcie, jeśli sprawa będzie odzwierciedlała ich rzeczywiste problemy natury prawnej i nierozwiane dotychczas wątpliwości.

Wreszcie, ważne pytanie dotyczące opracowywania projektu kazusu dotyczy poziomu szczegółowości informacji dotyczących technologii, które należy podać. Można teoretycznie przedstawić argumenty zarówno za, jak i przeciw umieszczaniu w kazusie informacji dotyczących technologii. Z jednej strony obecność informacji niezwiązanych z prawem, dotyczących technologicznych aspektów sporu, może wzbudzić zainteresowanie studentów kierunków innych niż prawo i zwiększyć ich zaangażowanie podczas cyklu wykładów, w trakcie opracowywania oświadczeń i orzeczeń oraz w kontekście symulowanej rozprawy sądowej. W szczególności studenci informatyki mogliby pomóc swoim odpowiednikom z kierunków prawniczych w zrozumieniu faktów i wypracowaniu właściwej argumentacji. Z drugiej jednak strony, zamieszczanie nadmiernie szczegółowych informacji może zniechęcić studentów prawa i utrudnić im pracę nad danym kazusem. W ramach ankiety poproszono kierowników projektów o ocenę (w skali od 1 do 10), jaki poziom szczegółowości technologicznej powinien być włączony do kazusu.

Wszyscy zgodzili się, że kazus powinien zawierać wystarczające, ale niezbyt szczegółowe informacje na tematy technologiczne; mówiąc dokładniej, żaden z kierowników projektów nie zaznaczył oceny niższej niż 4 lub wyższej niż 8. W tym przedziale można jednak zauważyć pewne zróżnicowanie opinii - 20% kierowników projektów przyznało ocenę 4, 40% przyznało ocenę 5, 20% przyznało ocenę 7, a reszta (20%) przyznała ocenę 8. W związku z tym najlepszym rozwiązaniem dla autorów projektów jest zastosowanie zrównoważonego podejścia. Pewien stopień szczegółowości technologicznej jest konieczny, a nawet pożądany. Jeżeli jednak kazus dotyczy konkretnych kwestii o pewnej złożoności technicznej, autor projektu powinien rozważyć uproszczenie tekstu kazusu lub przynajmniej zamieścić informacje wystarczające do zrozumienia stanu faktycznego spornej sprawy przez osoby nieposiadające wiedzy specjalistycznej.

DOSTOSOWYWANIE KAZUSU

Zakres, w jakim dana sprawa powinna zostać dostosowana, zależy nie tylko od specyfiki prawa wewnętrznego, ale także od wielu innych czynników. Aby doprecyzować, jakie to mogą być czynniki, w ramach badania ankietowego poproszono kierowników projektów o wybranie kilku pozycji z listy. Nie powinno więc dziwić, że wszyscy kierownicy projektów zgodnie stwierdzili, że największe znaczenie ma różnica między prawem wewnętrznym kierownika projektu a prawem wewnętrznym kierownika projektu, który sporządził kazus. Ponadto trzech kierowników projektów wymieniło dwa czynniki, które są ściśle związane z potrzebami dydaktycznymi studentów: pozostałą część programu nauczania, którą studenci realizują, oraz fakt, że studenci potrzebują wystarczającej ilości informacji prawnych, aby móc stosować przepisy w praktyce. Ten wynik badań jest szczególnie interesujący z metodologicznego punktu widzenia, ponieważ podkreśla potrzebę „włączenia” Kliniki do szerszego programu nauczania każdego z uniwersytetów goszczących program. Dlatego na przyszłość kierownicy projektów dostosowujący kazusy powinni zastanowić się, w jaki sposób zbudować „pomosty” z zagadnieniami, które są już znane studentom, oraz w jaki sposób zapewnić, by informacje prawne dodane do kazusu w trakcie jego dostosowywania były zgodne ze stanem wiedzy, jaką studenci zdobyli przed przystąpieniem do Kliniki.

Inne czynniki zostały uznane za mniej ważne przy dostosowywaniu kazusu. Przykładowo, tylko dwóch kierowników projektów jako istotne czynniki wskazało swoją własną specjalizację lub specjalizację wykładowców współpracujących z Kliniką. Można to częściowo tłumaczyć faktem, że wielu dotychczasowych kierowników projektów ma podobne wykształcenie w obrębie prawa prywatnego, podobnie jak wielu wykładowców zewnętrznych. Z metodologicznego punktu widzenia różnice w poziomie wiedzy specjalistycznej nie powinny jednak stanowić zasadniczej przeszkody w dostosowaniu kazusu. Jak już wspomniano, efektywnym rozwiązaniem na tym etapie jest komunikacja z kierownikiem projektu, który sporządził projekt kazusu, tak aby najważniejsze aspekty prawne znalazły ostatecznie odzwierciedlenie we wszystkich krajowych wersjach kazusu.

Co ciekawe, żaden z kierowników projektu nie wspomniał o tym, że podczas dostosowywania kazusu bierze pod uwagę fakt, że część studentów uczestniczących w projekcie stanowią studenci zagraniczni, którzy mogą nie znać prawa obowiązującego w kraju, w którym znajduje się dany Uniwersytet. Wynik ten może być konsekwencją faktu, że pandemia COVID-19 drastycznie ograniczyła obecność studentów zagranicznych, tym samym obniżając ich udział w Klinikach. Dotychczas jednak nie poświęcano temu uwagi.

W przyszłości, gdy liczba studentów z zagranicy biorących udział w zajęciach w ramach Kliniki wzrośnie, kierownicy projektu mogą uwzględnić ten czynnik przy dostosowywaniu przypadku. Dobrym rozwiązaniem w tym względzie mogłoby być wprowadzenie do przypadku elementu prawa unijnego, takiego jak np. element powodujący zastosowanie przepisów jednej z unijnych dyrektyw dotyczących prawa konsumenckiego lub unijnego prawa antydyskryminacyjnego. Takie rozwiązanie nie rodzi negatywnych efektów dla studentów skupionych na prawie wewnętrznym, którzy mogą skupić się na krajowych elementach przypadku (np. sposobie transponowania określonej dyrektywy do krajowego porządku prawnego).

Tak czy inaczej, dostosowanie powinno nastąpić na początku każdego roku akademickiego, tak aby można było już przedstawić przypadek na etapie promowania Kliniki wśród studentów prawa i innych kierunków. Dzięki temu projekt stanie się bardziej przejrzysty i konkretny na etapie rekrutacji.

CYKL WYKŁADÓW

Każdy kierownik projektu odpowiada za organizację cyklu wykładów i zajęć szkoleniowych, które mają na celu wyposażenie studentów w instrumenty niezbędne do sporządzania pozwu, odpowiedzi na pozew, orzeczeń oraz aktywnego uczestnictwa w symulowanej rozprawie sądowej. Jak wskazał jeden z kierowników projektów biorących udział w badaniu ankietowym, zarówno wykładowcy zewnętrzni, jak i kierownicy projektów powinni zadbać o to, by w pierwszym semestrze studenci zdobyli odpowiednią wiedzę teoretyczną, której później będą używać w praktyce w toku pracy nad przypadkiem. Dlatego też kierownik projektu musi znaleźć równowagę między zagadnieniami z zakresu prawa i technologii. Jak wynika z ankiety, niezwykle ważne jest, aby kierownicy projektów dysponowali projektem przypadku na długo przed rozpoczęciem semestru, tak aby mieć wystarczająco dużo czasu na zapewnienie udziału zewnętrznych wykładowców dysponujących odpowiednią wiedzą. Ankieta pokazała również, że na tym etapie wyraźnie preferowany jest udział wykładowców zewnętrznych. Takie podejście jest lepsze nie tylko dlatego, że umożliwia studentom kontakt z autentycznymi ekspertami w dziedzinie prawa i technologii, ale także dlatego, że podnosi różnicowanie Kliniki i pomaga utrzymać wysoki poziom zainteresowania.

Nasuwa się ciekawe pytanie, czy cykl wykładów powinien być poświęcony konkretnie tematyce danego przypadku, czy też bardziej ogólnie szerokiemu spektrum zagadnień z zakresu prawa i technologii. W ankiecie większość kierowników projektów wypowiedziała się za podejściem mieszanym, zgodnie z którym wykłady są związane z tematyką danego przypadku, odnosząc się jednak także do tematów dodatkowych. Takie podejście wydaje się lepsze w perspektywie długoterminowej, ponieważ umożliwia studentom zdobywanie wiedzy w szerszym zakresie tematycznym, który może okazać się pomocny w ich dalszym życiu akademickim i zawodowym.

Organizując cykl wykładów, kierownicy projektu powinni zadbać o to, by program zainteresował zarówno studentów prawa, jak i dla studentów innych kierunków. W tym celu najlepszym pomysłem jest organizacja spotkania inauguracyjnego. Podczas takiego spotkania kierownik projektu może wyjaśnić, w jaki sposób obie grupy uczniów mają wzajemnie się od siebie uczyć. Ogólnym celem tej części zajęć w ramach Kliniki jest wyposażenie studentów kierunków innych niż prawo w wystarczającą wiedzę, a także zainteresowanie ich problematyką prawną oraz zapoznanie i zainteresowanie studentów prawa zagadnieniami o charakterze technologicznym.

W tym celu niektóre uniwersytety partnerskie utworzyły specjalne fora, na których studenci mogą na bieżąco omawiać i porównywać swoje osiągnięcia. Podczas pandemii COVID-19 takie fora z konieczności musiały odbywać się w trybie zdalnym. Po zakończeniu stanu pandemii kierownicy projektów powinni ustalić, czy komunikacja między uczniami powinna odbywać się w trybie zdalnym, podczas okresowych spotkań stacjonarnych, czy też w formie hybrydowej, łączącej obie opcje.

W badaniu ankietowym niektórzy kierownicy projektów zwrócili uwagę na pewne trudności w zainteresowaniu studentów kierunków innych niż prawo tematyką prawniczą. Tymczasem inni kierownicy projektów stwierdzili, że studenci kierunków innych niż prawo „bardzo dobrze reagują” na prezentowane im zagadnienia prawne. Oprócz wyżej wymienionych strategii, takich jak stworzenie wspólnych forów dla studentów prawa i studentów kierunków innych niż prawo, kierownik projektu wskazał na dodatkową, ciekawą strategię, która może pomóc studentom kierunków innych niż prawo w rozwijaniu swojej wiedzy i zainteresowań. Mówiąc dokładniej, studentom studiów innych niż prawo można zaproponować udział w wykładzie „wstęp do prawoznawstwa”, obejmującym podstawowe zagadnienia. Następnie można ich poprosić o napisanie krótkiego eseju na temat technologicznych aspektów danego przypadku. Esej ten można następnie wygłosić w ramach wykładu, który studenci studiów innych niż prawo poprowadzą dla swoich odpowiedników z prawa. W trakcie wykładu studenci prawa będą mogli zadawać pytania. Strategia ta, oprócz pomagania obu grupom studentów w przyswajaniu wiedzy, może być także skuteczna w tworzeniu poczucia przynależności do wspólnoty, odpowiedzialności i wspólnego zainteresowania projektem.

SPORZĄDZANIE PROJEKTÓW POZWÓW, ODPOWIEDZI NA POZWY ORAZ ORZECZEŃ

Wszyscy kierownicy projektów są zgodni wobec faktu, że studenci wymagają nadzoru przy sporządzaniu projektu pozwu, odpowiedzi na pozew oraz orzeczenia. Z tego względu zaangażowanie praktykujących adwokatów, radców prawnych oraz sędziów jest istotne zarówno dla zapewnienia realistycznego charakteru zajęć w ramach Kliniki, jak również dlatego, że kontakt z praktyką prawniczą jest jednym z głównych powodów, dla których studenci w ogóle decydują się na udział w zajęciach. Jednakże na tym etapie kierownicy projektów nie powinni polegać wyłącznie na udziale wspomnianych partnerów zewnętrznych jako doradców. Dzieje się tak z dwóch głównych powodów: po pierwsze, ich dostępność może być ograniczona ze względu na duże nagromadzenie obowiązków zawodowych. Po drugie, partnerzy zewnętrzni nie są profesjonalnymi nauczycielami i mogą mieć mało realistyczne wyobrażenie o tym, w jakim zakresie studenci są zdolni do samodzielnej, pozbawionej nadzoru pracy. Dlatego w proces szkolenia powinni być bezpośrednio zaangażowani także sami kierownicy projektów. Zgodnie z wynikami badania ankietowego, kierownicy projektów spotykają się z uczniami średnio raz w tygodniu, aby omówić poczynione przez nich postępy oraz sprawdzić wykonane przez nich projekty pism procesowych. Na przyszłość takie cotygodniowe spotkania stanowią dobrą praktykę, zapewniającą ciągłość oraz nadzór, a jednocześnie stwarzającą studentom wystarczające możliwości samodzielnej nauki i autorefleksji.

SYMULOWANA ROZPRAWA SĄDOWA

Sposób, w jaki kierownicy projektu powinni przeprowadzić symulowaną rozprawę sądową, zależy od poziomu wiedzy i doświadczenia uczestniczących w niej studentów. Z jednej strony, jeśli studenci posiadają już pewne doświadczenie w zakresie studenckich inscenizacji rozpraw sądowych bądź uczestnictwa w klinice prawa, Klinika może wykorzystać tę wiedzę, a studenci mogą na tym etapie wykazywać się samodzielnością w większym stopniu. Z drugiej strony, jeśli studenci nie posiadają wcześniejszego doświadczenia w tym zakresie, konieczny staje się ścisły nadzór, zarówno w celu nabycia przez nich niezbędnych umiejętności z zakresu obrony przed sądem, jak i celem umożliwienia im samodzielnego i całościowego zrozumienia sporu. Pod tym względem sytuacja na poszczególnych uniwersytetach partnerskich jest dość niejednolita. Podczas badania ankietowego, kierownicy projektów poproszeni o ocenę stopnia wcześniejszego doświadczenia swoich uczniów w skali od 1 do 10, przyznawali oceny mieszczące się w przedziale od 1 do 7. W związku z tym na przyszłość kierownicy projektów powinni starać się jak najszybciej dokonać oceny dotychczasowego doświadczenia uczestników, aby mieć dość czasu na przeprowadzenie niezbędnych szkoleń. Na Uniwersytecie im. Radbouda w Nijmegen niektóre z tych zadań szkoleniowych (np. w zakresie umiejętności obrony przed sądem) są podejmowane przez uczestników Tech Law Clinics wspólnie z uczestnikami innych sądów inscenizowanych, takich jak Willem C. Vis International Moot Court. Odpowiadając na pytania zawarte w ankiecie, 80% kierowników projektów potwierdziło, że główny ciężar przygotowań do symulowanych rozpraw sądowych powinien spoczywać na nauce i ćwiczeniu umiejętności retorycznych, związanych z ustnymi wystąpieniami przed sądem, a także na nauce strategicznego myślenia i podejmowania natychmiastowych decyzji. Dodatkowo, 60% z nich zwróciło uwagę na fakt, że przygotowanie symulowanej rozprawy sądowej stanowi dla uczniów okazję do przypomnienia sobie istotnych dla danego przypadku zagadnień z zakresu prawa materialnego oraz do zapoznania się z obowiązującymi przepisami prawa procesowego. Dla porównania, tylko 20% kierowników projektów zwróciło uwagę na potrzebę zapewnienia studentom możliwości kontrolowania stresu związanego z ustnym przesłuchaniem stron. Dlatego też kolejne edycje Kliniki powinny kłaść nacisk na doskonalenie umiejętności obrony przed sądem oraz pogłębiania wiedzy prawniczej.

Podczas symulowanej rozprawy sądowej studenci dzielą się na takie same zespoły, jak w przypadku sporządzania pozwu, odpowiedzi na pozew i orzeczenia. Protokół z przesłuchania powinien być udostępniony i omówiony ze studentami odpowiednio wcześniej przed rozpoczęciem przesłuchania, z uwzględnieniem przyznanego im czasu na wystąpienie oraz przebiegu przesłuchania. W miarę możliwości przesłuchanie odbywa się w siedzibie sądu rejonowego współpracującego z Kliniką w charakterze partnera. Z uwagi na ograniczenia związane z pandemią COVID-19 często przesłuchania mogły odbywać się tylko w trybie zdalnym.

Inne dobre praktyki wyłonione z badania ankietowego dotyczą możliwości zaproszenia zewnętrznego szkoleniowca z doświadczeniem w organizowaniu symulacji rozpraw sądowych który przeprowadziłby szkolenie dla studentów. W przyszłości zajęcia te mogłyby być prowadzone także przez byłych uczestników Kliniki. Najlepiej byłoby, gdyby w ciągu roku powstała sieć „absolwentów”, którzy pomagiliby kierownikom projektów w odpowiednim przygotowaniu studentów do symulowanej rozprawy sądowej.

Wielu kierowników projektów zwróciło uwagę podczas badania ankietowego na fakt, że przygotowanie symulowanej rozprawy sądowej jest stosunkowo czasochłonne, a budżet przyznany w ramach przetargu nie odzwierciedla należycie nakładów, jakich w praktyce wymaga to przedsięwzięcie. W przyszłości, gdy Tech Law Clinic na stałe wpisze się w krajobraz uniwersytetów partnerskich, trzeba będzie poświęcić tej kwestii więcej uwagi.

SZKOŁA WIOSENNA

Po symulowanej rozprawie sądowej studenci ze wszystkich uniwersytetów partnerskich biorą udział w Szkole Wiosennej. Zajęcia w Szkole Wiosennej skupiają się wokół przypadku. Konkretnie chodzi o to, by studenci przedstawili, porównali i omówili swoje spostrzeżenia i opinie. Następnie uczestnicy, pracując w międzynarodowych zespołach, opracowują projekt nowego instrumentu prawnego. Aby Szkoła Wiosenna zakończyła się powodzeniem, należy pokonać dwie trudności. Przede wszystkim studenci do tej pory pracowali nad kazusem w swoim ojczystym języku. Jednakże wszystkie zajęcia Szkoły Wiosennej są prowadzone w języku angielskim; z tego powodu bardzo istotne jest, aby studenci potrafili omawiać kasus w tym właśnie języku i przyswoili sobie niezbędną do tego celu terminologię. Po drugie, po przeprowadzeniu symulowanej rozprawy studenci muszą zachować dobrą znajomość przypadku, aby móc aktywnie uczestniczyć w jego omawianiu. Badanie ankietowe wykazało istnienie kilku najlepszych praktyk, które można wprowadzić w przyszłości, aby osiągnąć powyższe cele. Z pierwszego punktu widzenia, niektórzy kierownicy projektów wymagali od studentów napisania w języku angielskim sprawozdania z symulowanej rozprawy sądowej, które miało zawierać podsumowanie najważniejszych wystąpień i poruszonych kwestii. Sprawozdanie takie wydaje się być dobrym sposobem na przejście na język angielski oraz na odświeżenie wiedzy studentów na temat przypadku. Podsumowując sporne kwestie i stanowiska stron, studenci gromadzą niezbędną terminologię w języku angielskim i uczą się jej aktywnego wykorzystania. Drugim rozwiązaniem wprowadzonym przez niektórych kierowników projektów jest zorganizowanie symulowanej rozprawy sądowej w terminie możliwie najbliższym dacie rozpoczęcia Szkoły Wiosennej. Choć możliwość praktycznego zastosowania tego rozwiązania zależy od wielu czynników, takich jak dostępność niezbędnych pomieszczeń, sprzętu rejestrującego dźwięk i obraz oraz szkoleniowców, niezaprzeczalną zaletą jest to, że okres między symulowaną rozprawą a Szkołą Wiosenną nie jest zbyt długi.

Na potrzeby Szkoły Wiosennej studenci zostają podzieleni na międzynarodowe zespoły, tak aby w każdym zespole znalazł się co najmniej jeden student z każdego uniwersytetu partnerskiego. Zajęcia Szkoły Wiosennej dzielą się na trzy rodzaje: sesje zespołowe, sesje plenarne oraz warsztaty. Podczas sesji zespołowych każdy zespół przygotowuje projekt reformy prawa, której celem jest usunięcie jednej lub kilku luk prawnych, jakie studenci wykryli podczas poprzednich zajęć (przygotowywanie pism procesowych, orzeczeń oraz symulowane rozprawy sądowe). Ważne jest, aby każda sesja grupowa skupiała się wokół konkretnych pytań, które zespoły powinny omówić podczas dyskusji pod nadzorem szkoleniowca przydzielonego do zespołu (tj. wykładowcy z uniwersytetu uczestniczącego w projekcie). Pytania na każdą sesję zespołową powinny bazować na pytaniach z poprzedniej sesji, przechodząc od ogólnego przedyskutowania kwestii prawnych i technicznych, stanowiących treść przypadku, do opracowania rzeczywistego stanowiska. Tymczasem podczas sesji plenarnych zespoły spotykają się, aby zaprezentować swoje spostrzeżenia i pomysły. Warsztaty mają na celu wykształcenie u uczniów umiejętności, które będą im potrzebne w ciągu całego tygodnia i które przydadzą im się w przyszłych karierach zawodowych. Na przykład podczas Szkół Wiosennych w 2021 i 2022 r. zorganizowano warsztaty na temat prezentacji i obrony przed sądem. Program Szkoły Wiosennej w 2021 r. stanowi załącznik do niniejszego przewodnika metodologicznego.

W trakcie ostatniej sesji plenarnej zespoły prezentują swoje stanowiska przed międzynarodową komisją, w skład której wejdą przedstawiciele zawodów prawniczych, sędziowie, pracownicy nauki oraz (w miarę możliwości) członkowie instytucji unijnych. Komisja nagradza najbardziej trafne stanowisko. Ten element rywalizacji pomaga zwiększyć zaangażowanie i aktywność studentów w ciągu tygodnia spędzonego w Szkole Wiosennej.

Ze względów praktycznych kierownicy projektów powinni przedstawić studentom harmonogram zajęć Szkoły Wiosennej oraz zapoznać ich z nim, tak aby mieli jasny pogląd na temat zajęć i programu.

DZIAŁALNOŚĆ TECH LAW CLINICS W TRAKCIE PANDEMII COVID-19

Pandemia COVID-19 istotnie wpłynęła na działalność Tech Law Clinics, prowadząc do odwołania pierwszej edycji Szkoły Wiosennej oraz zmuszając do zorganizowania drugiej i trzeciej edycji Szkoły Wiosennej w trybie zdalnym. Jak wynika z badania ankietowego, różni kierownicy projektów odmiennie postrzegali stopień, w jakim pandemia utrudniła zarządzanie Kliniką. Po części jest to zapewne spowodowane różnym poziomem uciążliwości restrykcji obowiązujących w państwach członkowskich UE, w których znajdują się poszczególne uniwersytety partnerskie.

Brak możliwości osobistych spotkań stwarzał dodatkowe przeszkody we współpracy między partnerami. Aby sprostać temu zadaniu, zorganizowano w trybie zdalnym kilka komitetów sterujących. Mimo, że ta forma komunikacji nie jest w stanie w pełni zrekomensować korzyści płynących z bezpośredniego spotkania, to jednak umożliwiła kierownikom projektu kontynuowanie pracy w Klinikach przez cały okres pandemii. Sukces Szkoły Wiosennej w 2021 r. dowodzi, że koordynacja działań między partnerami w trybie zdalnym jest możliwa.

W ramach badania ankietowego poproszono również kierowników projektów o podanie korzyści wynikających z przejścia na komunikację w trybie zdalnym w obliczu pandemii. W związku z tym niektórzy kierownicy projektów stwierdzili, że działania prowadzone zdalnie pozwalają łatwiej włączyć do projektu ekspertów, którzy znajdują się w innych miejscach i nie byłoby w stanie przybyć na uniwersytet partnerski, aby np. wygłosić wykład lub poprowadzić zajęcia ze studentami.

Pomimo tych ewentualnych zalet, brak możliwości spotykania się w trybie stacjonarnym był postrzegany głównie jako przeszkoda w realizacji projektu. Część kierowników projektów zwróciła uwagę na fakt, że zarówno symulowane rozprawy sądowe, jak i Szkoła Wiosenna mają na celu m.in. zapewnienie studentom możliwości nawiązywania kontaktów krajowych i międzynarodowych oraz budowania zespołów. Możliwości tych nie da się w pełni zaoferować w środowisku wirtualnym.

W związku z powyższym wśród kierowników projektów dominuje pogląd, że Tech Law Clinics powinny jak najszybciej wznowić działalność w pierwotnie przewidzianej formie stacjonarnej. W razie potrzeby można nadal wykorzystywać wideokonferencje i narzędzia komunikacji zdalnej w Internecie, na przykład w celu zaangażowania zewnętrznych wykładowców i/lub ekspertów, którzy nie byłoby w stanie być obecni fizycznie.

WNIOSKI

Program Tech Law Clinic uzupełnia lukę w programach kształcenia na europejskich uczelniach prawniczych na dwóch uzupełniających się płaszczyznach. Po pierwsze, Klinika oferuje formy kształcenia zorientowane na zajęcia praktyczne i na zasadę aktywnego uczestnictwa. Te formy kształcenia są w dużej mierze niedostępne w wielu programach nauczania studentów prawa. Po drugie, Klinika stwarza studentom prawa możliwość współpracy ze studentami informatyki i innych dziedzin nauki. Jest to okazja nie tylko do przyjrzenia się wpływowi technologii na prawo, ale także do refleksji nad przyszłością prawa oraz nad potrzebą wprowadzania innowacyjności w procesie jego stanowienia, zwłaszcza na poziomie uniijnym.

Utworzenie Tech Law Clinic wymaga podjęcia pewnych działań wstępnych, zwłaszcza w zakresie poszukiwania odpowiednich partnerów i interesariuszy. Z dotychczasowych doświadczeń pięciu uniwersytetów partnerskich wynika jednak, że jak najbardziej możliwe jest zagwarantowanie udziału zarówno sędziów i przedstawicieli zawodów prawniczych, jak i zaangażowania partnerów branżowych. Niniejszy Przewodnik zawiera kilka praktycznych wskazówek, które pomogą skutecznie znaleźć i zaangażować tych partnerów do współpracy.

Z dotychczasowych doświadczeń kierowników projektów wyłania się wniosek, że rekrutacja studentów prawa oraz kierunków innych niż prawo wymaga zastosowania dwóch częściowo odmiennych, ale uzupełniających się wzajemnie strategii. Niektóre czynniki (takie jak zainteresowanie studentów kształceniem nastawionym na praktykę) wydają się być jednakowe dla wszystkich uniwersytetów partnerskich i powinny być odpowiednio wykorzystane w toku działań rekrutacyjnych. Z kolei inne cechy Kliniki wydają się być „mocnymi punktami” na niektórych uniwersytetach partnerskich, a na innych nie. Aby potwierdzić ten pogląd, konieczne są dalsze badania; na razie kierownicy projektów powinni przyjąć elastyczne podejście podczas procesu rekrutacyjnego oraz mieć na uwadze fakt, że studenci mogą uznać pewne aspekty Kliniki za atrakcyjne lub nie, w zależności od lokalnych uwarunkowań.

Niniejszy Przewodnik zawiera również praktyczne wskazówki dotyczące sporządzania oraz dostosowywania kazusu. Kazus powinien dotyczyć norm w obrębie niezharmonizowanych gałęzi prawa oraz obejmować wystarczająco dużo szczegółowych informacji prawnych i technologicznych. Jednocześnie jednak kazus powinien być na tyle uniwersalny, by można go było dostosować do lokalnych uwarunkowań i specyfiki każdego wewnętrznego porządku prawnego.

Studenci powinni uzyskać wiedzę wystarczającą do przygotowania pism procesowych oraz orzeczeń, a także do przeprowadzenia symulowanej rozprawy sądowej. W tym celu zorganizowanie cyklu wykładów wydaje się stanowić istotną wartość dodaną Kliniki. Kierownicy projektów są zgodni co do tego, że wykłady powinny poruszać tematykę związaną z kazusem, jak również obejmować bardziej ogólne zagadnienia z zakresu prawa i technologii, tak aby zapewnić studentom odpowiednie wprowadzenie do tejże tematyki.

Przygotowując się do symulowanej rozprawy sądowej, należy skupić się przede wszystkim na rozwijaniu odpowiednich umiejętności w zakresie retoryki i obrony przed sądem. Dlatego też bardzo cenne może być zaangażowanie zewnętrznych ekspertów i szkoleniowców. Ponadto symulowana rozprawa sądowa daje studentom możliwość zaznajomienia się z krajowymi przepisami prawa procesowego oraz z istotnymi dla kazusu obszarami prawa materialnego.

Zwieńczeniem programu Tech Law Clinic jest Szkoła Wiosenna. Aby zapewnić sukces Szkoły Wiosennej, kierownicy projektów uważają za konieczne ułatwienie studentom przejścia na język angielski i przyswojenia wystarczającego zasobu terminologii technicznej. Ponadto zorganizowanie symulowanej rozprawy sądowej na krótko przed Szkołą Wiosenną pomaga studentom utrzymać szczegółową wiedzę na temat kazusu.

ZAŁĄCZNIK - PROGRAM SZKOŁY WIOSENNEJ NA ROK 2021

DAY 1 (15th March 2021):

Morning : 9.30 – 11.30

9.30-9.45: Plenary Session - Welcome (Prof. Piet Hein van Kempen - Dean Law Faculty Radboud- ; Prof. André Janssen - Chair Professor of Private Law -)

9.45 – 10.15: Introductory remarks – Overview of the calendar for the week – Guidelines for the week (Tom Vennmanns, Pietro Ortolani + other members of the pedagogical team)

10.15- 11.00: Breakout Session: Discussion of the case and mock trial

10 teams of 6-7 students (each University is represented in each team) discuss their general views about the case, and what they have learned from the mock trial

Questions to be addressed by each group:

- What were the most relevant legal issues of the case?
- What were the most relevant technological issues of the case?
- Applying our national law to the case, what is the outcome of the case?
- Is this outcome fair? Do lawyers and computer scientists agree on this?

Goal of the session

Each team appoints a representative that will give a 5-minute pitch on the team's findings, and answer the questions above.

11.00-12.00: Plenary session (Pedagogical team)

Each team representative gives a 5-minute pitch of their results.

Afternoon : 14.30 – 16.30

14.30-14.45: Plenary Session: brief summary of the legal and technical issues identified during the morning and explanation of the assignment for the afternoon (Pedagogical Team)

14.45-15.45: Breakout Session: Top-level Choices on Legislative Intervention

10 teams of 6-7 students (each University is represented in each team) discuss what type of legislative initiative (if any) is necessary, in their opinion

Questions to be addressed in each group:

- What issues are in need of legal reform?
- Do these issues “belong” together, i.e. should they all be regulated in the same instrument? If not, which issues should be chosen?

• At what level should the new legal instrument be adopted? (National law/EU law/International law/Transnational law/Soft law) Why?

• What should be the form of this new legal instrument? (National statute/EU Directive/EU Regulation/EU Recommendation/Treaty/Model Law/Guidelines/Legislative Guide etc.)

15.45-16.45: Plenary session (Pedagogical Team)

Each team representative (different from the first one) gives a five-minute explanation of the choices that the team has made.

DAY 2 - Tech&Law Camp (16th March 2021):

Organized by RAILS (Robotics & AI Law Society)
 9.00 Welcoming (by Prof. Ortolani, RAILS, eLegal)
 9.10 Introduction to LawLift (by Lawlift Nadine Biefer)
 9.40 Lawlift Workshop (with Lawlift, eLegal and Coaches)
 12.30 Lunch Break
 13.30 Group Gathering (Feedback)
 14.30 Lecture AI
 15.30 Practical insight Legal Tech
 16.15 Farewell

DAY 3 (17th March 2021):

Morning: 9.30-11.50

9.30-11.50: Plenary Session – Guest Lectures: Regulating Technology, Modernizing Law

Presentations from different perspectives on the challenges of regulating new technologies

- Panel No. 1: (9:30-10:30) Administrative and state law

9:30-9:50 Prof. Sofia Ranchordás (University of Groningen; Full Professor of European and Comparative Public Law):

Automating Vulnerability: What Lies beneath the automation of government decisionmaking

9:50-10:10 Dr. Catalin Rusu (Radboud University; Associate Professor of European Law)

Competition law developments in digital markets

10:10-10:30: Questions and plenary discussion

- Panel No. 2: (10:30-11:30) Civil law

10:30-10:50: Naomi Appelmann (University of Amsterdam): The (procedural) perils of removing unlawful content of the internet

10:50-11:10: Dr. Allesandro Palombo (Jur AG, CEO and co-founder of legal tech company Jur AG): Decentralized dispute resolution types

11:10-11:30: Dr. Eliza Mik (The Chinese University of Hong Kong (CUHK) - Faculty of Law): What does it mean to make contracts smart?

11:30-11:50: Questions and plenary discussion

Afternoon: 14.30-16.30

14.30-14.45: Presentation of the assignment: Details of the legislative intervention (Pedagogical Team)

14.45-16.30: Breakout Session: Details of the legislative intervention

10 teams of 6-7 students (each University is represented in each team) discuss the content of the new legal instrument. Each team must find a consensus on the main questions.

Questions to be addressed in each group:

- Main goals of the legislative instrument:

controlling/prohibiting/facilitating/requiring/nudging behaviour of which actors?

- Why is this legislative intervention justified, adequate, proportionate and desirable? What is its legal basis?

- What are the main rules that should be introduced, to achieve the instrument's goals?

17.30-19.00: Online Pub Quiz organized by Radboud University

DAY 4 (18th March 2021):

Morning: 9.30-11.30

9.30-11.30: Workshop – "The Art of Presenting Your Proposal" by Artesc

Afternoon: 14.30-16.30

14.30-14.45: Presentation of the assignment (Pedagogical Team)

14.45-16.30: Breakout Session: Drafting

11 teams of 6-7 students (each University is represented in each team) decide how to present their law proposal

Questions to be addressed in each group:

- What is the added value of your legislative proposal, and how can you present it to a wide audience of non-specialists?
- What are the key "selling point"? Explain the main rules that you are proposing, and why they are important and useful
- Decide who is going to present for each team (one or more representatives)
- Decide whether you are going to use a short PowerPoint presentation and, if yes, prepare it

DAY 5 (19th March 2021):

Morning: 9.30-11.30

Plenary Session - Team Pitches

Each team presents its proposal for a new law to a jury composed by external stakeholders. The jury asks questions.

Jury members: A. Prof. Michel Cannarsa: Professor and the Dean of the Catholic University of Lyon Law School B. Marc Clément: Administrative judge at the Administrative Court of Appeal of Lyon (France) C. Alessandro Palombo: Expert in legal technology and Fintech. He is currently CEO and co-founder of Swiss legal tech company Jur AG. Piedade Costa de Oliviera: Lawyer and former member of the Legal Service of the European Commission

Afternoon: 16.00-19.00

16.00-16.30: Breakout Session for Jury – Deliberations (break for all other participants)

The jury discusses the proposals and chooses the winning team.

16.30-16.45 Plenary Session – Awards Ceremony

The jury gives its feedback on the proposals of each team and announces the winning team.

16.45-17.30 Break

17.30-19.00 Plenary Session: Online Bingo organized by Radboud University, and Closing of the Spring School